

PAN 2011 - XVIII. ročník

celoštátnej prehliadky pantomímy a pohybových divadiel s medzinárodnou účasťou, ktorá sa konala 23. až 26. novembra 2011 v Liptovskom Mikuláši

Citát priameho účastníka PANu z Facebooku: **Bianka Verešová**

...môj život sa delí na dve etapy: pred PANom a po PANe :D už je to týždeň a mne sa zdá ako by sme domov prišli len včera...

Čoraz ťažšie sa píše hodnotenia výnimočného festivalu, ktorý osemnásť rokov učí, vychováva, objavuje, inšpiruje a mnohým ukazuje cestu umením pohybu. Pohybom k umeniu, umením k životu, ktorý tak dostal a dostáva nový rozmer. Priaznivá atmosféra rodinného charakteru, priateľstvá naprieč Slovenskom, či zahraničím. Poctivý prístup k sebe, kolegom, priateľom k umeniu, k práci na sebe a pre súbor. Zodpovednosť, úcta a pokora. Inšpirácia profesionálmi na javisku, lektormi v dielňach, či ľuďmi festivalu, ktorí bez oddychu pomáhajú, riešia a organizujú spoločnú radosť. Mnoho podobných slovenských festivalov za podstatne kratšiu dobu stratilo kredit, atmosféru, napredovanie. Veľa z nich už neexistuje. Čím je festival pantomímy a pohybu v Liptovskom Mikuláši iný? Čo sa skrýva za osemnástimi rokmi, ktoré nielen uchovali to dobré, ale dokázali potenciál menšinového žánru vyniesť na svetlo slovenského umenia. Legenda slovenskej pantomímy **Milan Sládek** po návšteve festivalu minulý rok, napísal v pozdrave pre terajších účastníkov festivalu, že v Mikuláši je **TSUNAMI PANTOMÍMY**. V Európe, kde stále umelecky pôsobí, vraj nevidel a nezažil nič podobné. Tsunami v tom pozitívnom, najpozitívnejšom poňatí. Nie vlnka, ktorá sem tam prebehne rybníčkom slovenskej pantomímy. Ba ani vlna v slovenskom divadle. Výraz tsunami, vyslovený, či napísaný s úctou a obdivom k ľuďom, k atmosfére a ku všetkému čo vidieť, či cítiť počas štyroch dní na Liptove. Presne zvolený termín, ktorým pomenoval silu pohybu, ktorý sa raz možno výrazne zapíše do histórie slovenského divadelníctva.

Čo je iné a možno rovnaké? Čo pomáha festivalu v dobe, ktorá kultúre nepraje? Prečo sa do Liptovského Mikuláša ťahajú súbory, jednotlivci, celé ZUŠky a zástupy detí, stredoškolákov, vysokoškolákov aj dospelých? A treba si uvedomiť, že za posledné roky hovoríme každý rok o cca 300 účastníkoch zo Slovenska, Čiech i zahraničia a nespočetnom množstve divákov.

Učenie hrou. Komenský by sa usmieval na náš festival PAN. Lektori, účastníci, vedúci súborov, učitelia i riaditelia ZUŠ. Naživo a hlavne naplno v dome kultúry a blízkom okolí. Na prvý pohľad preplnené, ale maximálne funkčné workshopy, dielne, hry s umením. Naslovovzatí profesionáli a odborníci ako učitelia, kamaráti, či priatelia. Tri dni nasadenia, veľmi intenzívnej a radostnej výučby, ktorá zásadným spôsobom formuje budúcich umelcov. Neustály vývoj v ponuke a načúvanie hlasu ľudu v dobrom poznačilo aj tento ročník. Absolútna novinka a rozšírenie vyučovania o akreditovaný odbor **Vzdelávanie pre učiteľov ZUŠ**, jednoznačne obohatil a doplnil ponuku. Garant a iniciátor **Tatiana Pírniková** s kolegyňami nielen iniciovali, ale dotiahli do úspešného konca túto novú odbornú časť

festivalu. Spolu s lektorkou **Zuzanou Bírešovou** a ďalšími lektormi pripravili učiteľov na rôzne úskalia v ich pedagogickej práci. Doplnili tak priestor, ktorý sa už roky sám núkal. Absolventi z celého Slovenska, tak popri kreditoch, kvalitnej a odbornej výučbe, zažili neopakovateľnú rodinnú festivalovú atmosféru. Videli na javisku profesionálov, učiteľov i študentov HAMU z Prahy a získali prehľad o aktuálnom dianí v pantomíme. Je šanca, že v budúcom roku práve títo absolventi prídu ukázať svojich zverencov a študujúcich učiteľov bude ešte viac. Ďalšou novinkou bola aj dielňa **Improvizovania**. Prirodzene sa začlenila do portfólia a patrila k najpočetnejším. Lektor ostrieľaný divadelným životom a improvizáciami **Duško Kubáň** nainfikoval týmto live umením cez tridsiatku aktérov a pozitívne poznačil aj priebeh piatkového improvizovania „O pohár primátora“. **Trieda žonglovania** sa pomaličky vyvíja a vylepšuje. Zistili sme, že zaradenie tejto dielne dávno pradávno do programu festivalu predbehlo aj žonglérske hnutie na Slovensku. Súčasný narastajúci záujem mladých ľudí o žonglovanie za posledné roky v pohode riešime zdvojitím lektorov. **Pavel Surový**, dlhoročný lektor, ktorý sa vypracoval od žiaka k učeniu, dostal výpomoc a **Mižu Búzik** nielen uplatnil svoje pedagogické vloh, ale pomohol aj pri žonglovacích vystúpeniach. Jediný, ale zásadný problém v tejto dielni je už dlhšiu dobu priestor. Žonglovanie na javisku s vysokým stropom je fajn, ale množstvo žonglérov a narastajúci náročný program hosťovských vystúpení na festivale, posúvajú dielňu do nevyhovujúcich priestorov. Rozmýšľame nad prenájmom telocvične, ale sme limitovaní ekonomikou a priestorovými možnosťami v meste. Tradičnú, aj keď nepočtetnú dielňu **Dramaturgie a zvuku k predstaveniu** postihla nepriazeň osudu. Dlhoročný absolvent festivalu a odchovanec domáceho Štúdia pantomímy, profesionálny zvukár **Lukáš Kasprzyk**, ktorý má na konte napr. kompletný zvuk pre aktuálny filmový hit **LÓVE**, rozbehol proces výučby od podlahy. Zvuk a všetko o zvuku, ktorý môže predstaveniam veľmi pomôcť, ale môže ich aj úplne pokaziť. Rozbeh ako sa patrí. Druhý deň dielňu poznačila neprítomnosť dramaturga **Olega Dlouhého**, ktorý sa pre pracovné povinnosti ospravedlnil a tak nám spôsobil nečakané starosti. Triede sa za to veľmi ospravedľujeme. Našťastie, náhradný program v réžii **Gabiky Rajniakovej** – dramaturgia prezentácie dielní - zoznámila frekventantov so všetkými dielňami, ich lektormi a prácou. Výsledok bol príjemným prekvapením a obohatením festivalového diania k všeobecnej spokojnosti. Aj v dielni **Adama Halaša - Práca s telom** sa udiala novinka. Adam sa stal vedúcim katedry nonverbálneho divadla na HAMU v Prahe, a tak môže najlepším, či najzraniteľnejším perfektne poradiť, alebo ich nasmerovať v ich budúcej, možno aj profesionálnej dráhe. Napriek tohtoročným veľkým problémom s priestormi pre väčšinu dielní, lebo nebol k dispozícii Dom armády, neodrazilo sa to na kvalite, ba naopak, všetky odvedli v náhradných priestoroch nadštandard. **Súkromná ZUŠ Liptovský Hrádok** a jej nádherné priestory, **Katolícky dom**, v ktorom veľmi dávno PAN tiež fungoval, či **Centrum Kolomana Sokola Galérie P. M. Bohúňa**, veľmi pomohli a zaslúžia si veľkú poklonu. Dobří ľudia ešte žijú :-)

Naspäť k dielňam. Bravúrne a s nadhľadom riešená dielňa **Natálky Novotnej** pomohla účastníkom vysporiadať sa s vyhľadávaním námetu a následným riešením výsledného tvaru. To isté sa dá napísať o dlhoročnej kvalitnej práci a srdci pre umenie v ostatných dielňach. **Mirka Zezulová - Pohyb a hudba, Veronika Vaculíková - Fyzické herectvo a hudba,**

Michal Hecht – Pantomíma pre pokročilých, naši perfektní priatelia z Prahy, bez ktorých by PAN nebol PANom a stali sa neoddeliteľnou súčasťou pedagogického zboru. **Základy pantomímy** a otec festivalu **Miroslav Kasprzyk** so svojimi štyridsiatimi žiakmi. Najstaršia a tradične najpočetnejšia dielňa. Klasika na začiatok pre nováčikov, prekvapenie pre starších, ktorí prešli inými festivalmi a spoločná radosť z pohybu, objavovania tela a techniky pantomímy. Všeobecné nadšenie lektorov, ktoré naštartovalo nasadenie mladých vo všetkých dielňach, vyústilo do nádhernej prezentácie, ktorá zelektrizovala piatok. Novinka v programe, ktorá sa už teraz stala stabilným prvkom festivalu, lebo úroveň a nadšenie korunovalo spoločnú prácu a ostatné dielne zistili, čomu sa venovali kolegovia od vedľa. Teraz má celý vyučovací proces stabilný pedagogický zbor, ktorý sa bude postupne podľa priestorových a ekonomických možností rozširovať, k tomu rokmi odskúšaná časová štruktúra a celý proces je zdá sa pod strechou.

Desať dielní za tri dni. Cez dvesto výučby chtivých krásnych ľudkov a lektori, osobnosti so srdcom na dlani. Výučba v dielňach - jeden zo základných kameňov festivalu. To je a bude inkubátor našej rodinnej atmosféry. To je to iné, oproti iným festivalom. Ak sa stratil pozitívny duch týchto festivalov, ktoré voľakedy boli na výsluní, tak možno práve pre absenciu dielní. Lebo ak aj napriek profesionalite organizovania a hostí v programe niečo prestalo fungovať, niekde sa stala chyba, chyby. Tieto festivaly poväčšine nemajú vytvorený priestor na výučbu, alebo usporadúvajú len občasné dielne. Nestarajú sa o atmosféru. Vytvára sa tak predpoklad, že výučba a starostlivosť o umeleckú budúcnosť mladých, profesionálne aj ľudsky, kvalitný lektorský zbor, obojstranne otvorená organizačná zložka a snaha o čo najväčšiu spravodlivosť pri akomkoľvek posudzovaní, či hodnoteniach, má priamy vplyv na atmosféru akéhokoľvek festivalu. Novinky, či pripomienky účastníkov i lektorov sú podľa možností riešené okamžite, či odskúšané v nasledujúcom roku. Ak sa osvedčia, nie je o čom diskutovať.

Citát priameho účastníka PANu z Facebooku: **Petr Hanák**

Ach ten PAN... Jak jsem tak v pondělí po PANu podával na poslední chvíli přihlášky na všemožné herecké školy, najednou si povídám: "Proč ne?" ... no, a už na mě "mžurká" potvrzovací mail z HAMU, obor Pantomíma:-) Tož uvidíme za dva měsíce, či to nebylo ukvapené rozhodnutí po třech dnech základů pantomimy a nadcházejících dvou měsících na trening. No na každý pád so sebou beriem sirky, lebo treba za sebou nechať stopu a koberce su isto všade;-)

Priebeh 18. ročníka festivalu PAN :-)

Poznámka na okraj: Tento rok bol naozaj výnimočný. Už príprava bola hektická a iná ako po iné roky. Dookola zúri kríza, ekonomika kolabuje, peniaze nie sú... A my si ideme organizovať festival a oslavovať 18 rokov. Dookola, kde sa obzriete, sa končia akcie, festivaly, či agentúry. A čo my? Ako zostaviť program? Kto príde učiť? Prihlásia sa ľudia? Ani si neviete predstaviť, ako nám odľahlo, že žiadna z týchto otázok nebola podstatná

a nebola na mieste. Chvalabohu, aj tento rok sa opäť objavili Ľudia na svojom mieste a pomáhali a pomáhali. A Ľudia festivalu? Hlásili sa do poslednej chvíľky...

Streda, 23. november 2011, festival začal tradične na javisku Domu kultúry v Liptovskom Mikuláši. Všetci účastníci sedeli ako každý rok na doskách, ktoré na štyri novembrové dni znamenajú pre všetkých - pantomímu. Úsmevy a privítanie ako doma. Novinky v programe, či rozdávanie krásnej pohľadnice PANu. Tradičné predstavenie riaditeľa a organizátorov z Domu kultúry, Štúdia pantomímy Kasprzyk, ktorí roky, bez ohľadu na seba, stoja za festivalom a riešia všetko, čo treba. Všeobecná radostná nálada. Zvítanie sa s lektormi. Organizovaný chaos pri delení do dielní. Milé prekvapenia zo zahraničných účastníkov z Prahy, Brna, či celého súboru z Ostravy a prvej účastníčky z Francúzska. Vedúci súborov, učitelia ZUŠ a študenti i žiaci... Festival sa začal. Dielne a lektori. Atmosféra hodná najstaršej a jedinej prehliadky pantomímy na Slovensku. Prvý večer za odmenu po dobrej práci - klasik a klasika festivalu v bohatom sprievodnom inšpiratívnom programe: MIMshow a mím Miroslav Kasprzyk. Rokmi overená klasika s novým obsahom. Pierot oslavuje – torta a katastrofa. Paródie na reklamy. Nové etudy inšpirované múdrosťou sveta a rozhádané zvieratká. Medvedia hádka o to, kto môže robiť pantomímu? Nakoniec to Miro vie: **„Pantomímu môže robiť každý... otázkou je len to, čo s ním urobí pantomíma :-)** Vrchol? Navigátor ako ukážka vrcholnej improvizácie v danej chvíli a bez prípravy. Chvíľku na to sa javisko zaplnilo francúzskymi menami, ktoré boli nakoniec slovenské. Stanko Štofčík, Ľubo Raši a protagonist Ján Mikuš z Ružomberka, absolvent PANu, ktorý študuje a pôsobí v Čechách. Jeho predstavenie „Enter the clown“, kompozícia dekompozície vo víre rekvizít, akcií herectva i pantomímy. Nejednoznačné posolstvo rozprúdilo po svojom skončení debaty a rôznorodé reakcie. Od pozitívnych, až po nepochopené... Ale aj o tom má byť sprievodný a inšpiratívny program. Prvý deň festivalu a program naplnený do bodky.

Štvrtok, 24. november 2011, tento deň je tradične veľmi pracovný deň. Dielne sa stretli už od rána a pracovali do večera. Prestávky minimálne, nasadenie maximálne. Ostatne, tak ako sme zvyknutí každý rok. Nespočetné pochvaly na úroveň výučby i nasadenie žiakov neskonale tešia. Nečakané problémy sa riešili s nadhľadom a na úrovni. Nasledoval opäť večer plný tichého umenia. Prezentácia študentov a učiteľov HAMU Praha. Katedra nonverbálneho divadla nadchla účastníkov. Atmosféra a reakcie spätne oslovili aktérov na javisku. Obecenstvo videlo a ocenilo klasiku, step, žonglovanie, prácu tela aj modernu. Pekné ukážky, čo sa učí mím, či herec, kým sa stane profesionálom. Umelci z Prahy boli nadšení z pozitívneho prijatia obecenstvom a príjemne zaskočení celkovou pozitívnou atmosférou festivalu, ktorá vraj nemá obdobu. Spoločne sme možno boli svedkami novej tradície. Určite je to pre festival ďalší nový rozmer: *„Ak sa vám, mladé talenty, pantomíma zapáčila a rozhodnete sa venovať jej naplno – aha, takto sa študuje. Toto sa učíme a môžete prísť na skúšky“*. Ďalšia novinka v sprievodnom programe - **„PAN open“**. Lektori na scéne. Experiment v novom šate. Už dávnejšie sme skúšali otvoriť javisko pre pantomímu každému. Toto bol veľmi vydarený pokus, trošku riadený, trošku improvizovaný, ale úspešný. Moderovanie minimálne, pantomíma fajná... klasik moderátorský, zábavný, pohybový, Adrián Ohrádka, mím Michal Hecht a jeho standing ovations, Anton Eliáš a žongléri Pavel

Surový s Mižu Búzikom. Ako úžasne sa učí lektorom, keď večer na javisku výborní mímovia predvedú mímovanie na úrovni a žiaci sami zistia, načo sa to všetko vlastne celé dni cvičí...

Citát priameho účastníka PANu z Facebooku: **Juliana Kotuličová**

Som šťastná, že aj ja mám na dlani to srdiečko :) vždy keď sa naň pozriem, spomeniem si na Vás všetkých :D

Piatok, 25. november 2011, tretí najťažší deň festivalu. Dielne pracujú od skorého rána. Vo veľkej sále frčí tradičné predstavenie pre najmenších a práca s detským divákom v Mikuláši. Prvé kontakty detí s pantomímou. Pražské divadlo KRAPET a jeho Brouhádk. Klaunovanie chrobáčikov a detský smiech. Druhé predstavenie Brouhádky pre všetkých účastníkov a postihnuté detičky z Mikuláša. Radosť detičiek a inšpirácia pre budúcich malých umelcov. Žongľovanie, akrobacia a pohyb v akcii pre najmenších. Nuž, ale niekedy je divák náročnejší ako akcia na javisku. Ale každé absolvované predstavenie je pre rast dôležité. Hneď po obede námestie plné žongléro, mímov a Mira Kasprzyka. A to tam na škodu neboli všetci. Súťažná prehliadka jednotlivcov, dvojíc a trojíc, aj potešila, aj ukázala ďalšie veci, ktoré musíme doladiť. Porota mala ťažké rozhodovanie, ale potešili najmä menší. V jednotlivcoch určite máme malé talenty. No a dvojice i trojice, hlavne staršie, príjemne prekvapili. Pre budúcnosť však musíme s vedúcimi súborov a učiteľmi ZUŠ ustrážiť čas na etudy a nehrať sa zbytočne so svetelným parkom. Nezvyknutí mímovia sa na veľkom javisku strácajú, nevidno ich a nevenujú sa hraniu. Bude pre všetkých lepšie pripraviť základné svetelné scény dopredu a nestresovať hercov nevyskúšaným prostredím a svetelnými zmenami, ktoré etude nepomôžu. Následná prezentácia dielni predčila očakávania a určite sa stane súčasťou festivalu, s väčším časovým úsekom v programe. Javisko zaplnené talentovanými ľuďmi, ktorí so svojim lektorom ukážu niečo z umeleckej kuchyne. Priazeň kolegov v publiku a spoločné nadšenie umením oproti. Okamžité preverenie naučeného v praxi, bez strachu zo zlyhania. Posledný bod piatkového programu. Improvizovanie a súťaž trojčlenných družstiev o pohár primátora, ktoré má v programe svoje miesto, tradíciu a silu. Nadšenie okamihom, improvizáciou a tvorivosťou v časovom limite. Kvalita, umelecký rast a zábava v jednom. Na záver uznanie najstarších a pohár v správnych rukách. Akosi si začíname zvykať na ľudský rozmer a prajnosť na javisku. Žiadne prehnané súťaženie, či závisť. Dobroprajnosť, pokora a šťastie, to zdobí PAN už dlhé roky. **Vítazi „Paľo a jeho Filip a Mat’o“** (v zložení: Paľo Il’ko, Filip Hajduk a Mat’o Babej) to potvrdili a odovzdali pohár druhému v poradí **Triple „M“ z Kežmarku**. Film o J.G. Deburuaovi – Deti raja sme odložili o rok. Čas jednoducho nepustil.

Sobota, 26. november 2011 a posledný deň. Od 8,00 hodiny sa v Dome kultúry stretli na záverečnom vyučovaní nadšení učitelia ZUŠ. S mímom Miroslavom Kasprzykom prebehli základy pantomímy a dostali niečo do vienka, aby sa im ľahšie učilo a zabávalo s deťmi. V tom čase sa pripravili súbory na súťažnú časť festivalu. V tomto roku len šesť súborov a reálne päť v akcii na javisku. Odborná porota, súbory a diváci v očakávaní. Predstavenia veľmi náročné – Kusy cukru Kremnica, ale aj menej akčné. Experimenty s Beckettom – Amos Spišská Nová ves, ktoré nik neočakával. Ale aj klasika, či premyslené scenáre

s ekologickým odkazom – Čiarový kód Bratislava, či predstavenia doplnené z časti improvizáciou jednotlivcov, či úprimným nadšením z mímovania. Len si musia všetci aktéri uvedomiť, že to nie vždy musí dopadnúť dobre. Už dávnejšie sa potvrdilo, že kto umeniu odovzdá veľa, tomu sa naozaj veľa vráti :-) Porota, tak ako v minulom, aj v tomto roku ocenila Štiavničanky a ich nový projekt - predstavenie „Nechajte sa prekvapiť“. Zaujalo nielen porotu, ale aj divákov, ktorí sa zhodli s odborníkmi. A tak v tomto roku bolo síce menej súborov, ale vďaka tomu dostali zodpovedajúci čas na prezentáciu. Našťastie môžeme napísať, že to neznamenalo menšiu kvalitu predstavení. Vyhodnotenie súťažnej prehliadky prebehlo v sobotu večer. Odovzdanie pohárov, reklamných predmetov a diplomov. Prekvapenie otca festivalu na záver. Predstavujú sa novučičké vlajky festivalu. Jedna pre Dom kultúry a mesto Liptovský Mikuláš, jedna pre otca a Štúdio pantomímy a posledná – putovná vlajka pre víťaza. Je na nej zoznam všetkých víťazov PANu za osemnásť rokov. Na záver úprimné slová primátora mesta Liptovský Mikuláš a prísľub všetkým účastníkom, že o rok sa všetci opäť stretnú na festivale. Čo viac? Spoločne ďakujem všetkým od všetkých a otec festivalu po osemnásty krát povedal, že festival PAN o rok bude. Sľub, ktorý ešte nesklamal. Devätnásť ročník teda bude o rok. Potom je v decembri 2012 ohlásený koniec sveta a november o ďalší rok sa všetci stretnú na dvadsiatom ročníku.

Záver festivalu prebehol v uvoľnenom duchu a radosi. „TOI TOY story clowns“ Kremnické divadlo v podzemí. Diváci nadšení, aj zaskočení. Aj standing, aj odmeraný potlesk. Opäť jedno z predstavení, ktoré rozprúdilo debaty a výmeny názorov. Ale tak, ako sme spomínali predtým, ak sa máme učiť, treba sa inšpirovať každým predstavením a učiť sa vlastným zážitkom, aby sme sa naučili vlastnému názoru. Záverečné vystúpenie by si samozrejme zaslúžilo samostatný priestor a dôsledný rozbor.

Ohňostroj, ktorý na záver oslávil osemnásťku, zároveň poďakoval symbolicky všetkým ľuďom za festivalom, ktorých možno nevidno, ale sakramentsky cítiť. Všetkým ľuďom na festivale, ktorí povýšili pantomímu a festival na svoje prvé Vianoce a všetkým anjelom i sponzorom, ktorí sa objavili a pomohli. Na úplný záver len jedno želanie: stretnime sa takto o rok. Vy pri čítaní a my pri dobrom pociťe po úspešnom festivale PAN, ktorý raz prepíše divadelné čítanky.

Citát priameho účastníka PANu z Facebooku: **Tereza Mókus Stachová**

...už len nejakých 358 dní do PAN 2012! juch, juch!

Za kolektív ľudí, ktorí Vám chystajú Vianoce a Tsunami pantomímy
s úctou Váš ukecaný a rozpísaný mím
Miroslav Kasprzyk